

בס"ד

זעומקו של מקרא

דברי עומק בפרשת השבוע

פרשת

עקב

ה'תשפ"ב

**בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לטל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל: leshem895@gmail.com**

לעומקו של מקרא עקב

ולעומקו של מקרא ועל דרך הרמז, יש לומר שכוונתו להכנת היצר הרע, הוא הנחש הקדמוני, עליו נאמר (בראשית ג, טו) הוא ישפך ראש ואתה תשופנו עקב. ואשר רק בהכנתו יתקיים המשך הפסוק: וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַתְּסֵד.

עוד רמז הכתוב שכל זמן שיעקב שומע ומקבל את חוקי התורה, הרי ידו עדין אוחזת בעקב עשו, ומתקיים בו המשך הפסוק וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַתְּסֵד. ומה היא השמירה, כנאמר ביעקב (בראשית כח, טו) וְשָׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֵךְ. וכן שלא מתקיימת בעשו ברכת יצחק: וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר תְּרִיד וּפְרָקָתָּ עָלָיו מֵעַל צְנָאָרָה.

ואשר על כן נאמר (בראשית כה, כו) יָדָו אֲחֻזָּת בְּעֵקֶב עֵשָׂו, לשון הווה, אחיזה נצחית בעקב, כל זמן שתשמעון.

וְיִדְרֹשׁ בְּזֶה עַל דֶּרֶךְ הַצָּחָה, מה שנתברך עשו וְהָיָה פֶּאֶשֶׁר תְּרִיד, מאי תְּרִיד, נוטריקון ת'היה ר'פה ידו [של יעקב]. רק כאשר תרפה ידו של

דרשת עֵקֶב

וְהָיָה | עֵקֶב תִּשְׁמָעוּן וְגו' וְשָׁמַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַתְּסֵד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם. (ז, יב)

פירש"י והיה עקב תשמעון. אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון.

לכאורה פירש רש"י את המלה עקב בשני אופנים.

האופן האחד הוא על דרך הפשט: עקב - "אם", כאמרו אם המצות קלות וגו' תשמעון.

והאופן השני הוא על דרך הדרש: עקב - לענין עקביו של אדם, כאמרו: אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון. [וכן פירש אוה"ח הק' שעקב-עקביו הוא על דרך דרש, כמובא בתנחומא].

ולפירושו באופן הראשון על דרך הפשט, באמרו עקב - אם, יש ליתן טעם מדוע בחר הכתוב דוקא במלה עֵקֶב.

לעומקו של מקרא עקב

הַמִּסֹּת הַגְּדֹלֹת וְגו' וְהִיד הַתְּזוּקָה וְגו'
כִּן-יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ לְכָל-הָעַמִּים
אֲשֶׁר-אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם: } (ז, יט)

יָרָא מִפְּנֵיהֶם. לפשוטו של מקרא,
יתכוון הכתוב לדסליק מיניה, לְכָל-
הָעַמִּים. אֲשֶׁר-אַתָּה יָרָא מִפְּנֵיהֶם,
מִכָּל-הָעַמִּים.

ולעומקו של מקרא קשה לומר על
עם הנצח שהוא ירא מכל העמים.
ויפתר בדרך הטעמים. שכן המלה יָרָא
מוטעמת בטיפחא. ואף כי תדוקדק
בהיות מקומה לפני אתנחתא, בדרך
דרש תתבאר הטיפחא בפני עצמה,
ולא עם שלאחריה. וכה תפתר:
אֲשֶׁר-אַתָּה יָרָא, באשר אתה ירא
אלקים על כן יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהֶיךָ כִּן לְכָל-
הָעַמִּים. ויצילך מִפְּנֵיהֶם.

ועל דרך המוסר נרמז כאן שְׁכַר
הענוה. שנאמר עקב ענוה יראת ה'.
והוא נעוץ בהמשך הפרשה שם
הוזהרנו על חטא הגאווה, השמר לך
(ח, יא) וגו' ורם לבבך (ח, יד) וגו'
ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה
לי את החיל הזה, (ח, יז) וגו'. לכן,
ממשיך הכתוב ואומר וזכרת את ה'
אלקיד כי הוא הנותן לך כח לעשות

יעקב מאחיזת העקב של עשו, וזאת
עקב לא תשמעון, רק אז וּפְרַקְתָּ עָלָי
מֵעַל צְוֹאֲרֶךָ.

וְאִם יַעֲקֹב לֹא תִרְפֶּה יָדוֹ, והיה עשו
מנת חלקו. ונרמז בערבוב אותיות:

עקב תשמעון:

עש"ו מנ"ת יעק"ב.

[כאשר המלה תשמעון תכתב מלא עם
יו"ד כזה: תישמעון].

ועוד רָמַז הכתוב מידה כנגד מידה.
אם תשמעון עד עֵקֶב, עד כל פרטי
המצוות, ושמר ה' אלקיד לך את
הברית ואת החסד, מראשית הדורות,
כנאמר אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם,
מאברהם אבינו שנאמר בו עֵקֶב אֲשֶׁר
שָׁמַע אֲבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמַר מִשְׁמַרְתִּי
(בראשית כו, ה). ועד הדור האחרון,
עד עקב, עד עקבתא דמשיחא.

ועוד יש לומר שנעץ הכתוב
תחילתה של הפרשה בסופה. שכן
בסיום הפרשה נאמר כָּל-הַמְּקוֹם אֲשֶׁר
תֵּדָרֵךְ בָּהּ-רְגְלֵיכֶם בּוֹ לְבָם יִהְיֶה, והיינו
עקב תמורת עקב. העקב של בָּהּ-
רְגְלֵיכֶם תמורת עקב תשמעון.

לעומקו של מקרא עקב

פָּנֵעַן. שרמז בזה על הנסיון שעמד בו אברהם אבינו שחשב בתחילה שארץ פָּנֵעַן פתוחה בפרנסה ושובע, כפתח אשר בנון במלה פָּנֵעַן, וראה כי יש בה רעב והיינו קִמְץ הרמוז בניקוד הקִמְץ אשר בנון במלה פָּנֵעַן. ולא הרהר אחר מידותיו של הקב"ה.

הכי נמי, על דרך האפשר, אמר מִעֵט בפתח, שאמנם יגרש הגויים בקלות מפניהם, אך לא יהיה זה מהר, ולכן חזר הכתוב ואמר בקמץ מִעֵט. מלשון קִמְץ, שלא יהיה זה במהרה. ונתן טעם לדבר: פן תרבה עליהם חית השדה

ועל דרך הרמז כפי שאמרו במדרש רבה שיר השירים [ה], פתחו לי פֶּתַח [היינו פֶּתַח] כפתחה של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם, הוא ההיכל הגבוה עד הכתר העליון המנוקד בקמץ, כזה: יְהוָה יְהוָה. כלומר אם תפתחו לפני פתח ותהיו ראויים, אע"פ שלא אגרשם מהר, אוסיף כלותם מעט מעט עד בלתי השאיר להם שריד.

חיל, למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיך וגו'. הרי שכר הענוה אמור.

והיא הברית עם האבות אשר מהם למדנו יסוד הענוה. באברהם הוא אומר "ואנכי עפר ואפר", ויצחק פשט צוארו על גבי המזבח, וביעקב הוא אומר "קטנתי מכל החסדים" וגו'. והיינו "והיה עקב תשמעון", עקב תהיו בענוה כאבותיכם, וְשִׁמְרוּ ה' אֱלֹהֵיךָ לְךָ אֶת-הַבְּרִית וְאֶת-הַחֻקִּים אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבֹתֶיךָ.

וְנִשְׁלֹׁ ה' אֱלֹהֵיךָ אֶת-הַגּוֹיִם הָאֵל מִפְּנֵיךָ מִעֵט מִעֵט לֹא תוּכַל פְּלֹתָם מִהַר פֶּן-תִּרְבֶּה עֲלֶיךָ חַיַּת הַשָּׂדֶה וגו'. (ז, כב').

מִעֵט מִעֵט. ובשימת לב, המִעֵט הראשון מנוקד בפתח והמִעֵט השני מנוקד בקמץ. אמנם, מדקדוקי הלשון הוא שיהפך הפתח לקמץ בהיותו באתנחתא, או בסוף פסוק, אך לעומקו של מקרא ידרש הקמץ כפי שנדרש ע"י הגאון בפרשת לך לך [בר' יב, ה'] וַיֵּצְאוּ לְלֶכְתָּ אַרְצָה פָּנֵעַן וַיָּבֹאוּ אַרְצָה

לעומקו של מקרא עקב

ועל דרך המוסר, הוציא רש"י את פירושו ומסמאה את עיניהם, מהמלה צרעה, שהיא נוטריקון צר-עין. וירמוז על מידה כנגד מידה: שכל הצר-עין על זולתו, יהיו עיניו מסומאות כצרעה הזאת המסמאה את העיניים.

או פלף לדרך זו: שכן כוחו של יצר הרע מתחזק, בהיות האדם צר-עין לזולתו. ומדה כנגד מדה, שעל ידי כך נהיה צר עין מלראות נכוחה את השגחתו ית', ולכן נשלחת הצרעה לפקוח את עיניו.

ועוד על דרך המוסר, צרעה היא אותיות צ' רעה. לומר לך, כשהאדם הוא צ' [היינו צדיק], לא תבא עליו הרעה כי אם על שונאיו.

השם הקדוש מ"ב

על דרך הרמז והסוד, אמר וְגַם אֶת-

הַצְרָעָה יִשְׁלַח ה' אֱלֹהֶיךָ בָּם. מאי

בָּם. הוא

השם הקדוש מ"ב

ועוד על דרך הדרש יש לומר בזכות שאתם המעט מכל העמים שממעטים את עצמכם לפני, כנגד זה ונשל את הגויים האל מפניך מְעַט מְעַט.

דרשת הצרעה

וְגַם אֶת-הַצְרָעָה יִשְׁלַח ה' אֱלֹהֶיךָ בָּם עַד-אֲבֹד הַנְּשֹׂאִים וְהַנְּסֹתָרִים מִפְּנֵיךָ (ז, כ').

פירש רש"י מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתו, ומסמאה את עיניהם, בכל מקום שהיו נסתרים שם. זה לפשוטו של מקרא.

ולעומקו של מקרא, יש בפירוש רש"י תיאור של יצר הרע ודרך פעולתו. ושמו של השרץ יוכיח, הצרעה, הוא יצר הרע.

וכאומרו, אם נהיה ראויים, יהיה שרץ העוף זורקת מרה בהם - בגויים, ואם לאו ח"ו, אזי יצר הרע הוא הזורק מרה בעוברי רצונו, ומסרסתם ומסמאה את עיניהם בכל מקום שהם נסתרים ואומרים כביכול שאין הקב"ה רואה מעשיהם.

לעומקו של מקרא עקב

ו**חילופיהן** על פי הסוד הוא שם מ"ב הקדוש: **אבג יתץ, קרע שטן, נגד יכש, בטר צתג, חקב טנע, יגל פזק, שקו צית.**

על אותיות שם מ"ב זה, יסד ר' נחוניא בן הקנה את תפילת **אנא בכח, כשהאותיות של מ"ב הן ראשי תיבות של הפיוט, כזה:**

אנא בכח גדולת ימיך יתיר צרורה

קבל רנת עמך שגבנו טהרנו גורא

גא גבור דרשי יחודך כבבת שמרם,

ברכם טהרם רחמים צדקתך תמיד למלם,

חסין קדוש ברב טובך נהל עידך

יחיד גאה לעמך פנה זוכרי קדושתך.

שועתנו קבל ושמע צעקתנו יודע תעלומות

ומרוב קדושת הפיוט מסיימים בו:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ושם מ"ב זה הוא הנקרא בזוה"ק

חֻתְמָא דְשַׁעֲוָה

וכוונתו: חותמת המלך בהסתר.

השני, הוא שם מ"ב הנקרא בזוה"ק:

דְּיוֹקְנָא דְמַלְפָּא, תְּקִיק עַל חֻתְמָא,

והוא שם מ"ב היוצא ממילוי

האותיות **י' ה' ו' ה'** כדלהלן:

ובהקדים, נמצא בזוה"ק שלשה אופנים בהם מתגלה שם מ"ב הקדוש.

האחד, הוא הנקרא חֻתְמָא דְשַׁעֲוָה, והוא בהסתר,

השני, הוא הנקרא דְּיוֹקְנָא דְמַלְפָּא, תְּקִיק עַל חֻתְמָא, [וכוונתו יותר בגילוי מחותמא דשעוה].

השלישי, הוא הנקרא דְּיוֹקְנִיהַ מְמָשׁ [וכוונתו כביכול בגילוי ממש].

וביתר פירוט:

האחד, הוא הנקרא חֻתְמָא דְשַׁעֲוָה, והוא בהסתר, והוא:

אבג יתץ, קרע שטן, נגד יכש, בטר צתג, חקב טנע, יגל פזק, שקו צית.

הוא השם היוצא מחילוף אותיות עם מ"ב אותיות ראשונות של מעשה בראשית:

ברא שית, ברא אלה, ימא תהש, מים ואת, האר צוה, ארץ הית, התה ווב, (והם 42 אותיות מהאות ב' של בראשית ועד האותיות הו של תהו וב-הו, ולא עד ככלל).

לעומקו של מקרא עקב

דְּמִלְכָּא דְּקִיק עַל חוֹתְמָא,
וְאֵית שֵׁם מ"ב דְּאִיהוּ דְּיוֹקְנֵיהּ מִמֶּשׁ.

וּכְאוּמְרוּ: אַת כֹּל שְׁמוֹת מ"ב יִשְׁלַח
ה' אֶלְהֵיךָ בָּם עַד-אֲבָד הַנְּשָׂאָרִים
וְהַנְּסֻתָּרִים מִפְּנֵיךָ.

וְהִקְמֵם מְהוּמָה גְּדֻלָּה עַד הַשְּׁמָדָם:
(ז, כג').

על דרך הסוד:

וְהִקְמֵם. הוא מה"ם והוא שם
קדוש מע"ב שמות היוצאים מג'
פסוקים שבפרשת בשלח (י"ד יט'-כא)
ויסע ויבא ויט, והוא השם הע"ב
[לשיטה ב' כמבואר בלעומקו של
מקרא לפר' בשלח] ובו יוצא הקב"ה
להומם ולהשמידם לכל אויבינו.

וּנְאֻמְרָ בּוּ ו'ו' הַחִיבוּר (וְהִקְמֵם לומר
שְׁפִישֵׁם הַזֶּה הַקַּב"ה מִפְּנֵי מִפְּנֵי אַחַר
מִפְּנֵי, ולכן כתיב וְהִקְמֵם מְהוּמָה.

וּנְאֻמְרָ מְהוּמָה גְּדוּלָּה, שֶׁהִיא כְּבִיכּוֹל
הַיֵּד הַגְּדוּלָּה. וּנְכַתֵּב גְּדֻלָּה חֶסֶר ו'ו'.
ועל דרך אל תקרי. אל תקרי גְּדֻלָּה
בְּנִיקוּד חוֹלָם, אֵלּא גְּדֻלָּה בְּנִיקוּד

יְהו"ה הן 4 אותיות,

ובמילואם: יו"ד ה"א וא"ו ה"א

הן עוד 10 אותיות,

ובפירוטם מילואיהם ימצאו עוד 28
אותיות, כזה:

יו"ד שהם יו"ד וא"ו דל"ת = 9

ה"א שהם ה"א אל"ף = 5

וא"ו שהם וא"ו אל"ף וא"ו = 9

ה"א שהם ה"א אל"ף = 5

כולן יחד הן 42 אותיות. היינו: מ"ב.

והוא הנקרא בזה"ק:

דְּיוֹקְנָא דְּמִלְכָּא, דְּקִיק עַל חוֹתְמָא,
[וכוונתו יותר בגילוי מחותמא
דשעיה].

והשלישי הוא שם מ"ב, היוצא
מאותיות אהי"ה אָשֶׁר אַהִי"ה,
שהם בגימטריה 42 [ללא המלה אשר]
והיינו מ"ב, והוא הנקרא בזה"ק:

דְּיוֹקְנֵיהּ מִמֶּשׁ

[וכוונתו כביכול בגילוי ממש].

וכן מובא בתיקוני הזוהר-תקונא שתין
ותשעה-דף קג ע"א:

וְאֵית [יש] שֵׁם בֵּין מ"ב בְּצוּרַת חוֹתְמָא
דְּשַׁעְנָה, וְאֵית שֵׁם מ"ב בְּצִיּוּר דְּיוֹקְנָא

לעומקו של מקרא עקב

גְּדֹלָה עַד הַשְּׁמָדָם. וְהֵם לֵהֲגֵן עַל
יִשְׂרָאֵל וְהֵמָּה לְהַשְׁמִיד אֶת אוֹיְבָיו מִחַד
וּלְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל מֵאִידֶךָ.

ובשטימת לב, נאמר עַד הַשְּׁמָדָם
(ז,כג). ונאמר עַד הַשְּׁמָדָה אַתֶּם.
(ז,כד).

וייש ליתן טעם מדוע כפל הכתוב
לשוננו, עַד הַשְּׁמָדָם, עַד הַשְּׁמָדָה
אַתֶּם, ומדוע נסמכו זה לזה.

ויובן על דרך הטעמים, על ידי הטעם
טיפחא במלה הַשְּׁמָדָה והיא כעין
הפסקה קלה לפני אומרו אַתֶּם. לומר
לך שאם לא יקיימו עַקב תִּשְׁמְעוּן,
יתקיים ח"ו הַשְּׁמָדָה בהטעמה על הַ
הסופית, וכאומרו ח"ו אוֹתָךְ בִּמְקוֹם
אַתֶּם. ולכך יִדְרֹשׁ על דרך אל תקרי.
אל תקרי אַתֶּם אלא אַתֶּם. הַשְּׁמָדָה
אַתֶּם.

ואם יקיימו עַקב תִּשְׁמְעוּן, יתקיים
בשונאיהם עַד הַשְּׁמָדָה אַתֶּם, ואשר
על כן כפל הפסוק ואמר בתחילה עַד
הַשְּׁמָדָם. ולכן אמר עַד בְּטִיפְחָא,
לומר לך עַד וְעַד בְּכָלֵל.

צירה. לומר לך שהמם מהומה הגְּדֹלָה
והולכת. ושמו של מלאך המות רמוז
בשמו, בר"ת מה"מ, ואינו מרפה מן
האויבים עַד הַשְּׁמָדָם.

ולישאל הוא מדת הרחמים ככל
שמות ע"ב, ורמוזה מֵדַת הַרְחָמִים
בשמו מה"ם.

ועל פי הזוה"ק המחלק את התיבות של
ע"ב על פני קריאת שמע, מה"מ הוא
השם הק' המכוון כנגד המלה אמת
שחוזר הש"ץ בסוף פרשת ציצית: ה'
אלקיכם אמת. ובעוד שלגויים יקוב
הדין את ההר בשלחו את מה"ם
להינקם מהם, לישאל לעומת זאת
מה"מ הוא מדת הרחמים שבי"ג מדות.
כנאמר רוב חסד ואמת.

ולפירוש רש"י, שהאות מ' במלה
וְהֵמָּה אינה מן היסוד אלא מ' הכינוי,
וכאומרו וְהֵמָּה היינו וְהֵם אֹתָם, יהיה
השם הק' וְהֵם מע"ב שמות הנ"ל, שם
רחמים לישראל, ככל שמות ע"ב,
ולעומת זאת יהיה שם זה וה"ם שם
נקם להינקם באויבינו פלילים.

ועל דרך הצת, כן יִדְרֹשׁ שני
השמות. וְהֵם אֹתָם, וְהֵמָּה מְהוּמָה

לעומקו של מקרא עקב

דרגת היראה והאהבה אשר בלבבך. על כן אמר למען נסותך. להעמידך בנסיון, ועל ידי כך לנסות ולהרים דרגתך מעלה מעלה. מלשון נס להתנסוס.

או כלך לדרך זו, כפי שאמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. ו"את-אשר בלבבך", זו היא היראת שמים האמורה בענין.

או כלך לדרך זו, שאמנם כן יודע הוא הקב"ה את אשר בלבבך, אע"פ שבידך היא היראת שמים, ומה היא הידיעה האמורה בענין - יש לומר שהיא ידיעה שפירושה **התחברות**. כנאמר באברהם "ומצאת את לבבו נאמן לפניך", ואשר על כן אומר הקב"ה "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", עתה חפץ אני להיות שכינתי מחוברת אליך, וממוזגת אתך. וכפי שאמרו האבות הם מרכבה לשכינה.

כן כאן יהיה אומרו "לדעת את אשר בלבבך" כאומרם קוב"ה וישראל חז הם.

ועל דרך המוסר ירמוז טעם הטיפוחא, כי רק כטפח יפריד בין לא תשמעון לבין עקב תשמעון. והוא ענין קבלת מלכותו ית'. ונרמז בתרגום, תשמעון - תקבולין.

לדעת את-אשר בלבבך
לנסותך לדעת את-אשר בלבבך
התשמר מצותיו אם-לא: (ח,ב)

לדעת את אשר בלבבך. יש ליתן את הדעת מהו שאמר **לדעת את אשר בלבבך**.

לפשוטו של מקרא כוונת אומרו **לדעת** קאי אקב"ה. שמנסה אותך כביכול כדי לדעת את אשר בלבבך.

ולעומקו של מקרא יש לומר שבא הכתוב לשפר את האזן, שהרי יודע הוא הקב"ה מה בלבבך מכל מקום. ומאי אם כן שאמר הכתוב **לדעת את אשר בלבבך**.

ויש לומר דקאי על ידיעתך שלך. לדעת לעצמך. לברר לעצמך מה היא

לעומקו של מקרא עקב

צותה התורה וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ. שעל ידי הברכה האכל מתעלה לשרשו הרוחני.

ועל פי הנ"ל יובנו דברי ר' חנינא בר פפא (ברכות לה:), כל הנהגה מן העוה"ז בלא ברכה כאילו גוזל להקב"ה וכנסת ישראל.

והוינן בה, בשלמא גוזל הוא לקב"ה, שאוכל הוא משל הקב"ה ללא נטילת רשות, כי צריך הוא לאכול מְאֹשֵׁר גִּתְוֹ-לָהּ. ולפני הברכה עדין אינו שלו. וכן אם אינו מברך, אינו מודה בשרש הרוחני העליון של המאכל, ובזה גוזל כביכול להקב"ה.

אלא גוזל הוא לכנסת ישראל, יש להבין במאי.

ויש לומר, שכל המברך קָבַל עם ועדה על המאכל הנראה טבעי, מפרסם הוא את האמונה התמימה, שכל הנראה טבעי בעולם הזה מקורו ושרשו במקום עליון, והוא סוד ראיית ההשגחה.

ואם אינו מברך, הרי הוא גוזל את עיקרי האמונה מכנסת ישראל. שאין

וַיֹּאכְלֶהָ אֶת-הַמֶּן

וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעֲבֶהָ וַיֹּאכְלֶהָ אֶת-הַמֶּן
אֲשֶׁר לֹא-יָדַעְתָּ וְלֹא יָדָעוּן אֲבֹתֶיךָ
לְמַעַן הוֹדִיעֶנָּה פִּי לֹא עַל-הַלֶּחֶם
לְבַדּוֹ יִתְּנָה הָאָדָם פִּי עַל-כָּל-מוֹצֵא
פִּי-יִתֵּן ה' יִתְּנֵה הָאָדָם (חג).

יש ליתן טעם ודעת מדוע התחיל לדבר על המן ככתוב וַיֹּאכְלֶהָ אֶת הַמֶּן, וסיים בלחם ככתוב לְמַעַן הוֹדִיעֶנָּה פִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִתְּנֵה הָאָדָם.

לפשוטו של מקרא לחם הוא שם כללי למאכל האדם והמן הוא הלחם המיוחד שניתן להם במדבר.

ולעומקו של מקרא יש לחלק, שהרי בכל אופן מן הוא אוכל שמימי, על טבעי, ולחם הוא שם למאכלים הגשמיים.

ואשר על כן יש לומר שכאן רמז הכתוב יסוד גדול. שגם המאכל הטבעי הבא מן החטה בזיעת אפים, שָׁרְשׁוֹ עַל כָּל פְּנִים לְמַעַל מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע. וזה שסיים הפסוק פִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִּי ה' יִתְּנֵה הָאָדָם. ולולא המן שירד משמים לא היה האדם נותן לבו לכך. ולכן

לעומקו של מקרא עקב

השמיטה, האדם מודה שהכל של הקב"ה, ומכח הכרה זו מתברכת ארצו.

ועוד יש ליתן טעם מדוע בכל השבח הזה לא אמר ארץ זבת חלב ודבש.

וייש לומר, כי השבח ארץ זבת חלב ודבש הוא שבח שבכללות, הכולל כל השבחים כולם. וכאן פרט לך הכתוב את שבח ארץ ישראל בפרטות.

ועל דרך הסוד ירמוז הכתוב לשבע הספירות הק', חסד גבורה תפארת נצה הוד יסוד מלכות, אשר בהם מתגלה השגחת ה' בארץ, והשבח ארץ זבת חלב ודבש הוא כנגד ג' ספירות הק' שבראש השתלשלות ההו"ה, כתר חכמה בינה, שמהן משתלשלות שבע הספירות הנ"ל. כזה:

כתר	ארץ זבת
חכמה	חלב
בינה	ודבש
חסד	ארץ טובה
גבורה	ארץ גחלי מים וגו'
תפארת	ארץ חטה ושערה וגו'
נצה	ארץ-נית שמן ודבש
הוד	ארץ אשר לא במסכנת וגו'
יסוד	ארץ אשר אבניה ברזל וגו'
מלכות	הארץ הטובה אשר נתן-לך

הוא מקדש שם שמים ברבים, ואיך ילמדו ממנו תועים בינה, לידע שהכל שלו ית', וכן בדרך הוא אומר (דברי הימים א כט) **כי במקדש הכל ומקדש נתנו לך**.

ארץ טובה

כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה
ארץ גחלי מים עינת ותהמת יצאים
בבקעה ובהר:
ארץ חטה ושערה וגפן ותאנה ורמון
ארץ-נית שמן ודבש:
ארץ אשר לא במסכנת תאכל-בה לחם
לא-תחסר כל בה
ארץ אשר אשר אבניה ברזל ומתהררה תחצב
נהשת: ואכלת ושבעת וברכת את- ה'
אלהיך על
הארץ הטובה אשר נתן-לך: (ח,ז-י).

יש ליתן טעם מדוע יזכיר הכתוב את המלה ארץ שבע פעמים בזה אחר זה.

ושמא יש לומר שהמספר שבע יורה על שבע שנות שמיטת הארץ. לומר לך כי כל הטוב שתתן לך הארץ הוא מכח השמיטה. שעל ידי שמירת

לעומקו של מקרא עקב

שמים אשר תושיע אתכם - אם תקבלוה **בְּקוֹל, בְּקוֹל** ה' אֱלֹהֵיכֶם אשר נאמר עליו קול ה' בכח. בקול - שמע ישראל. כי הקול מעורר הכוונה.

ועל דרך המוסר, הסמיך **לֹא תִשְׁמְעוּן בְּקוֹל ל-שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** ליתן טעם כיצד יגיע המאמין לשפל האמונה של **עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן**, בדרך של אל תקרי: אל תקרי עקב לֹא תִשְׁמְעוּן **בְּקוֹל** ה' אלקיכם **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**, אלא סרסוה ודרשהו: **עֲקֵב לֹא תִשְׁמְעוּן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בְּקוֹל**. וכוונתו: שלא הקפיד להשמיע לאזנו בקול קבלת מלכות שמים, באמרו **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**. וכשמקפידים לאמרו בקול, כדאי אתם שיושיע אתכם, כפירוש רש"י.

ואע"פ שבין שני הפסוקים יש רווח של פרשה פתוחה המפסקת בין עניין לעניין, כבר מפורש בתחילת ויקרא על ידי רש"י: ומה היו הפסקות משמשות, ליתן רווח למשה להתבונן בין פרשה לפרשה וגו'.

ועל דרך הטעמים, הטעם במלה **בְּקוֹל** הוא בטיפחא, שהיא הפסקה קלה, וכן **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** שלאחריו הוא במונח-רביעי, שגם הוא הפסקה קלה,

יְהִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם: והנסמך לו הוא על דרך ההתחזקות: **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** אֲתָה עֵבֶר הַיּוֹם אֶת-הַיְרֵדוֹן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנּוּ.

ועל דרך הפשט אפשר אמנם לומר שהסמיכות באה לומר בן תאבדון עקב **לֹא תִשְׁמְעוּן** ולעומת זאת **עֲקֵב כֵּן תִּשְׁמְעוּן** - **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל** אֲתָה עֵבֶר הַיּוֹם אֶת-הַיְרֵדוֹן לְבֹא לְרִשְׁתָּ גוֹיִם גְּדֹלִים וְעֲצָמִים מִמֶּנּוּ. אך מכל מקום, התורה לא הוסיפה כאן את המלים **עֲקֵב כֵּן תִּשְׁמְעוּן**.

ולעומקו של מקרא על דרך הדרש יש לומר: שהודיע הכתוב כפי שהודיע בפרשת שופטים [דברים כ, ג]: **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֲתֶם קְרִבִים הַיּוֹם לְמַלְחָמָה עַל אֲיִבֵיכֶם** וכפירוש רש"י שם: אפילו אין בכם זכות אלא קריאת **שמע בלבד**, כדאי אתם שיושיע אתכם.

ואשר על כן באו כאן שני הפסוקים בסמיכות [אף שמבדילה ביניהם פרשה פתוחה] לומר לך:

בְּקוֹל ה' אֱלֹהֵיכֶם - **שְׁמַע יִשְׂרָאֵל**. וכאמרו באיזה אופן תקבלו מלכות

לעומקו של מקרא עקב

הראשון, **מְמַרִּים הָיִיתֶם עִם ה' מִיּוֹם דַּעְתִּי אֶתְכֶם. וְתִימָה, וְהָרִי וְתַעַל שׁוֹעַתֶם, וְהָרִי פֶסַח מִצְרִים, וְהָרִי שִׁירַת הַיָּם, וְהָרִי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע וְעוֹד כְּהֵנָּה וְכֵהֵנָּה שְׁלֵא הָיוּ מִמָּרִים אֲלֵא הָיוּ עִם הַשֵּׁם וְלֹא מִמָּרִים נִגְדוּ ח"ו!?**

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן, יֵשׁ לֹמֵר לַעְוֵמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא שְׁגַם בְּתוֹכָהּ הַזֹּאת הַנִּרְאִית קֶשֶׁה לְכַאוֹרָה יֵשׁ בָּהּ שִׁבְחָ גְדוֹל לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא רַק מִיִּצְיַאת מִצְרַיִם וְעַד בּוֹאֵם לְאַרְצָ, אֲלֵא כְּפִי שְׁאֵמֵר לֵהֶם מִשֶּׁה מִיּוֹם דַּעְתִּי אֶתְכֶם מְמַרִּים הָיִיתֶם עִם ה'. וְיִדְוִיק בְּאֵמְרוֹ עִם ה'.

שֶׁכֵּן הוּא אוֹמֵר מְמַרִּים הָיִיתֶם עִם ה'. וּפִירוּשׁוֹ, אֲפִילוֹ בְּהִיוֹתְכֶם מִמָּרִים, הָיִיתֶם עִם ה'.

וְכַאוֹמְרוֹ עַל דֶּרֶךְ שֶׁל סֶרְסֵהוּ וְדִרְשָׁהוּ: מִיּוֹם דַּעְתִּי אֶתְכֶם הָיִיתֶם עִם ה', אֲפִילוֹ כִּשְׁהִיִּתֶם מְמַרִּים, הָיִיתֶם עִם ה'.

אוּ יִרְמוֹז עַל דֶּרֶךְ הַדְּרָשׁ [וְכַמּוּבָא בְּאַרְיִכוֹת בְּלַעְוֵמְקוֹ שֶׁל מִקְרָא לְפִרְשַׁת אֲמוֹר] לְמַה שְׁאֵמְרוּ בְּבִרְכוֹת (ו עֵמ א) אֲתֵם עֲשִׂיתוּנִי חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם וְאֲנִי אֲעֲשֶׂה אֲתֵכֶם חֲטִיבָה אַחַת בְּעוֹלָם, עַל דֶּרֶךְ אֵל תִּקְרִי. אֵל תִּקְרִי מִמָּרִים אֲלֵא

ועל כן יכוון הכתוב לא רק לומר שמע ישראל בקול, אלא גם ליתן רווח בין הדבקים, כפי שאמרו בגמרא, [ברכות טו:]: תני רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא למודך תם שיתן ריוח בין הדבקים. וכדעני רבא בתריה: כגון על-לבבך.

וְאֲשֶׁר עַל כֵּן תְּבוֹא הַפְּרִשָׁה הַפְּתוּחָה שְׁבִין שְׁנֵי הַפְּסוּקִים לְרִמּוֹז לְדַבְרֵי חֲז"ל הַנ"ל, וְכֵן יִרְמוֹז בּוֹזֵה גַם לְכָל הַמְּבִין בְּטַעְמִים, שִׁיפְסִיק בְּק"ש בֵּין הַדְּבָקִים גַּם לְפִי הַטַּעְמִים.

עַד-בְּאַכְּם עַד-הַמְּקוֹם הַזֶּה מְמַרִּים הָיִיתֶם עִם-ה' (ט.ז)

יֵשׁ לְהַבִּין דַּבְרֵי הַתּוֹכַחָה הָאֵלּוּ הַנּוֹקְבִים עַד הַתְּהוּם.

וְהָרִי כִּמְהָ תּוֹכַחַת נֵאמְרוֹ עַד כֵּאֵן בְּרִמּוֹז, וּבְכַבּוּד. וְעוֹד, כִּיִּצַד לֹא יִזְכְּרוּ לֵהֶם כָּל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים אֲשֶׁר עָשׂוּ, מִשִּׁירַת הַיָּם וְעַד נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע.

וְתִגְדַּל הַקּוֹשִׁיָה שְׁבַה־מִשְׁךְ (ט, כד') יֵאמֵר לֵהֶם שְׁבַט מוֹסֵר קֶשֶׁה יוֹתֵר מִן

לעומקו של מקרא עקב

השמים להיות תבלין ליצר הרע שבקרבנו?!

ועוד יש לשאול, הרי הודיע הקב"ה כי בחר בנו מכל העמים באומרו [ואתחנן ז,ז] **פי אתם המעט מכל העמים** ופירש"י שם **הממעטין עצמכם**, כגון אברהם שאמר ואנכי עפר ואפר (בראשית יח, כז), וכגון משה ואהרן שאמרו ונחנו מה, והרי הם דבר והיפוכו, מצד אחד "עם קשה ערף", ומצד שני "ממעטים עצמכם".

ועוד יש לשאול, כיון שהתגלה כביכול מום שאינו עובר, **מה הוא שאמר** אמר רבי אבהו (ברכות לב.) אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו מלמד שתפסו משה להקדוש ברוך הוא **כאדם שהוא תופס את חבריו בבגדו** ואמר לפניו רבונו של עולם אין אני מניחך עד שתמחול ותסלח להם. שנאמר (שמות לב, י') ועתה הניחה לי, וכן נאמר כאן **הָרַף מְלַנְלִי** ותרגמו אֲנַח כְּעוֹתָךְ מְקַדְמִי, הנח מלבקש רחמים לפני. ואם מום שאינו עובר הוא מה יעזרו תחנוניו של משה רבנו?

מאמירים, ככתוב (דברים כו, יז-יח) את ה' **הָאֱמַרְתָּ** היום לְהִיּוֹת לָךְ לְאֱלֹהִים וגו', וה' **הָאֱמַרְךָ** היום לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה להיות **חטיבה אחת בעולם** והיינו שכתוב **עם-ה'**.

דרשת עֶרְף הוּא הָרַף

וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי לֵאמֹר רְאִיתִי אֶת-הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם-קָשָׁה-עֶרְף הוּא: **הָרַף מְלַנְלִי** וְאֲשַׁמְדִּים וְאֶמְתָּה אֶת-שְׁמִים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי-עֲצוּם וְרַב מְאֹד: (ט, יג-יד)

ויש לשאול, משום עם-קשה-עֶרְף, הָרַף מְלַנְלִי וְאֲשַׁמְדִּים? וְאֶמְתָּה אֶת-שְׁמִים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם? והרי יש בידו דרכים הרבה להענישם ולחנכם כפי שראינו ארבעים שנה במדבר. ואם הוא מום שאינו עובר ח"ו מה ראה לגאלנו ממצרים, ולהעבירנו בים ביבשה ולהוריד לנו את המן. ועוד מה התוספת "**הוא**", שאמר עם-קשה-עֶרְף **הוא**, כביכול **הוא** במומו **הוא** בקשיות ערפו, וכביכול שאין לו תקנה ח"ו, והרי לכן הוריד לנו תורתו מן

לעומקו של מקרא עקב

ולא סוף דבר שאין כאן מום עובר, אלא אדרבה, הרי הוא עובר גם עובר וכהרף עין. והעיד על כך הכתוב בהסמיכו את שני הפסוקים יחדיו: וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי לֵאמֹר רְאִיתִי אֶת-הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם-קִשָּׁה-עֲרָף הוּא: הָרַף מְלִנִּי וְהַסְמִיךְ הָרַף לְעֲרָף כֹּזֵה: עִם-קִשָּׁה-עֲרָף הוּא הָרַף, ויקרא כאחת: עֲרָף הוּא הָרַף.

וכביכול יש כאן דו שיח בין הקב"ה ומשה רבנו. הקב"ה אמר דבריו בשני פסוקים נפרדים, עִם-קִשָּׁה-עֲרָף הוּא: ולכן הָרַף מְלִנִּי וְאֶשְׁמִיךְ, ואילו משה רבנו מְחַלֵּה פָנָיו וְאוֹמֵר כפסוק אחד: עֲרָף הוּא הָרַף. אין הוא קשה ערף בעצם, אלא קשי ערפם הוא מום עובר, עובר כהרף עין, וכאומר: אמת נכון הדבר שקשי-ערפם הוא מקור הרפיון, אך הוא גם קל להיעלם כהרף עין, כי בני אברהם יצחק ויעקב הם, הם המעט מכל העמים, שממעטים עצמם לפניך. ויִדְרַשׁ הָרַף עַל דֶּרֶךְ הַצַּח מִלְשׁוֹן רַפְיוֹן שְׁגָם הוּא כַהֲרַף עֵינַי. שהעין נעשית רפה ונעצמת לזמן מועט בלבד. כעין רגע קט.

וכשם שמובא בפרשת כי תשא [שמות לג, ה'] וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה אָמַר אֶל-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם-קִשָּׁה-עֲרָף

ואם אין כאן מום עובר, על מה יצא הקצף עד כדי כך שאמר: הָרַף מְלִנִּי וְאֶשְׁמִיךְ וְאֶמְחָה אֶת-שְׁמֶם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי-עֲצוּם גָּרֵב מִמֶּנּוּ.

ועוד יש לשאול, מה יועיל לעשות את משה רבנו לגוי-עצום גרוב מִמֶּנּוּ, אם משום שנאמר במשה ענו מכל האדם, הרי גם בעם ישראל נאמר כבר פי אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים וּפִירַשׁ"י שם הַמְעַטִּין עֲצַמְכֶם, כנ"ל.

ואשר על כל הנ"ל יש לומר שאכן אין כאן מום שאינו עובר. אלא שבאומרו עִם-קִשָּׁה-עֲרָף הוּא, התכוון הקב"ה לערב רב המעורבים בבני ישראל. וכל זמן שהערב רב דבקים בהם אין להם תקנה. ולעומת זאת, באמרו פי אַתֶּם הַמְעַט מִכָּל הָעַמִּים יתכוון לעם בני אברהם יצחק ויעקב, ללא תערובת כלל. ודייקא נמי פי אַתֶּם הַמְעַט, אתם ולא המעורבים אתכם. וכדתניא [בבא מציעא קיד:'] רשב"י אומר קבריהן של עובדי כוכבים אין מטמאין שנאמר (יהזקאל לד, לא) וְאַתֶּן צִאֲנֵי צִאֵן מְרִיעִיתִי אֲדָם אַתֶּם, [וממשיך רשב"י]: אַתֶּם קְרוּיִים אֲדָם וְאִין אוֹמוֹת הָעוֹלָם קְרוּיִים אֲדָם.

לעומקו של מקרא עקב

שהוא בגימ' אדנ'י. ואדנות הוא שם דין. וכאומר, הרף ממני, הרף משם אדנ'י שהוא דין, והתפלל אלי בשם יהו'ה שהוא רחמים. שהאות ה' במלה הרף, תורה על רחמים, על שם הוי"ה. וזה שנדרש עָרַף הוא הָרַף, כעין: ה' הוא האלקים.

וכן מצינו שזנח משה את תפילתו שרצה להתפלל בה כמבואר כאן בדברים: וְאַתְּפַלֵּל אֶל-ה' וְאָמַרְ

אֶ-דַּגְיָי-יְהוָה [מנוקד בשם אלקים וכן הוא הקריא] אֶל-תְּשַׁחֲתָ עִמָּךְ וְנִחַלְתָּ אֲשֶׁר פָּצִיתָ בְּגִדְלֶךָ (ט, כו). ובמקום זה התפלל בשם י'הו'ה' בלבד כפי שאמר לו ה' הרף ממני, הרף מאדנות, וכמובא בשמות (כי תשא, לב, יא) שמשה רבנו פונה להקב"ה בשם רחמים בלבד: וַיִּחַל מִלְּשָׁה אֶת-פְּנֵי ה' אֶלְהֵינוּ וַיֹּאמֶר לְמָה יְהַנְיָה יְהוָה אֲפָיֶּךָ בְּעַמֶּךָ וגו'. וכתוב בתריה, (פס' יד') וַיִּנְחַם יְהוָה עַל-הַרְעָה אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ. יען אשר ערף הוא הרף.

ועל דרך הצח, 65 בגימטריה הוא שמו של הלל הענוותן. והוא ההבדל בין ערף שבא מגאוות הלב, ובין הרף

רַגַע אֶתְד אֶעֱלֶה בְּקַרְבֶּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ וגו'. והרי רַגַע אֶתְד הוא מְשַׁךְ זעמו של הקב"ה כבמסכת ברכות [ז.]. וככתוב [תהלים ל, ו'] פִּי רַגַע בְּאָפוֹ, וכן כתוב [ישעיהו כו, כ'] תִּבְּי כְּמַעַט רַגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם, והסמיכו הכתוב לעם-קִשָּׁה-עָרַף כנ"ל באומרו: אַתֶּם עִם-קִשָּׁה-עָרַף רַגַע אֶתְד אֶעֱלֶה בְּקַרְבֶּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ, והרי גם כאן מעיד הכתוב על קשי ערפו של העם כמום עובר כהרף עין: אַתֶּם עִם-קִשָּׁה-עָרַף רַגַע אֶתְד. והם הם הדברים שבפרשתנו: שערף הוא הרף, כהרף עין, הוא מום עובר שתוך רגע נעלם ואיננו, כי במהותם עם ישראל הם הממעטים עצמם לפני הקב"ה, בהיותם נבדלים מן העמים ומן הערב רב שבתוכם.

ולכא מילתא דלא רמיזא באורייתא, שכן יראה למתבונן כי עָרַף מוטעם בטיפחא, שהיא כעין הפסקה קלה ואשר על כן תדרש כדלעיל, עם-קִשָּׁה-עָרַף, הוא הרף, כנ"ל, כלומר עָרַף הוא הָרַף. ורק טפה מפריד בין קשה ערף להרף. ולכן מוטעם בטיפחא.

ועל דרך הצח, בין עָרַף ובין הָרַף ההבדל הוא ס"ה, בגימטריה 65.

לעומקו של מקרא עקב

ועבודה זרה כעגל אשר באה באש באש היצר הרע, תקנתה היא לקיים בה תעבירו באש. וירמוז לתקנת היצר הרע: תבצרוהו באש, באש קדש של תורה ותפילה ותשובה.

דרשת

הנחל היורד מן-ההר

ואשלוך את-עפרו אל-הנחל היורד מן-ההר (ט, כא).

יש להבין מה הוא הנחל היורד מן ההר. והיכן מצאנו קודם לכן נחל שירד מן ההר שיקראהו הכתוב בלשון הידוע בה"א הידיעה, אל הנחל היורד מן ההר.

ולעומקו של מקרא ובדרך הדרש והצח יש לומר, שהוא נחל הדמעות כביכול אשר הורידה השכינה הק' דרך ההר במעשה העגל. ולכן נכתב בה"א הידיעה. נחל הדמעות הידוע כצער השכינה.

שהוא מראה על ביטול וענווה, שמפנה עורף לגאוותו.

ואש רפואתו באש

ואת-חטאתכם אשר-עשיתם את-העגל לקחתיו ואשרף אתו | באש וגו' (ט, כא).

ואשרף אתו | באש.

יש ליתן טעם לשריפתו באש דוקא.

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח יש לומר שלמד משה להעבירו באש, מהמלים עצמן, כאשר תחבר האותיות זו לזו. וכן יתקבל: ואשרפאתו באש, ואש רפ אתו באש, וכביכול כתיב כאן ואש רפואתו באש.

ולית מילתא דלא רמיזא באורייתא, שכן כתוב (במדבר לא, כג) כל-דבר אשר-יבא באש תעבירו באש ועל דרך אל תקרי. אל תקרי תעבירו אלא תבצרו. והם הם דברי אהרן למשה בפרשת כי תשא (לב, כד) ואמר להם למי זקב התפרקו ויפגנו-לי ואשליכהו באש ויצא העגל הזה. היינו כל-דבר אשר-יבא באש תעבירו באש.

לעומקו של מקרא עקב

ושאלה הגמ' (חגיגה ה:) **ומי איכא בכיה קמיה הקב"ה** [האם יש בכיה לפניו] **והאמר רב פפא אין עציבות לפני הקב"ה שנאמר** {דברי הימים א טז-כז} **הוד והדר לפניו עוז ותודה במקומו, ומתרצת הגמ' לא קשיא קא בְּבִתֵּי גֵוָאֵי קֵא בְּבִתֵּי בְרָאֵי**. שהבכיה היא רק **במסתרים**, כלפי פנים, שנאמר (ירמיהו יג, יז) **בְּמִסְתָּרִים תִּבְקֶה נַפְשִׁי מִפְּנֵי גֵוָה**, אך כלפי חוץ לא.

וכן יאמר על דרך המוסר, שגם בזה ילך כל חסיד בדרכו של הקב"ה **כשצהלתו בפניו ואבלו בלבו**. (חובת הלבבות שער הפרישות פרק ד).

שוב שואלת הגמ' בחגיגה ה: **ובבתי בְּרָאֵי לא?** {כלפי חוץ איננו בוכה?} והא כתיב {ישעיה כב-יב} **ויקרא אדנ' ה' צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו'**, **ומתרצת שאני חרבן בית המקדש**, שם הדין שונה, דאפילו **מלאכי שלום בכו** שנאמר {ישעיה לג-ז} **הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון**.

ואשר על כן יש לומר הוא הדין בענינינו, **שהוריד כביכול הקב"ה דמעותיו כנחל על ידי מלאך הרחמים הנקרא "ההר"**, היוצא מע"ב שמות

וכדאמרו בברכות (נט.) בשעה שהקב"ה זוכר את בניו ששרויים בצער בין אומות העולם מוריד שתי **דמעות** לים הגדול וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו.

וכן מובא בתיקוני הזהר תיקונא ארבעים: **תְּרִין דְּמַעֲיָן נְחִתִּין בְּיַמָּא רַבָּא וְאַמַּאי נְחִתוּ, בְּגִין דְּאוֹרְיִיתָא מִתְּרִין לְחִתִּין אֱלִין הָנָה מְשָׁה נְחִית לִוְן לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא זָכוּ וְאַתְּבָרוּ וְנִפְלוּ, וְדָא גְרִים אֲבֻדָּא דְּבֵית רֵאשֹׁן וּבֵית שְׁנֵי ע"ש**.

[ותרגומו: **שתי דמעות ירדו לים הגדול, ומדוע ירדו, בגלל התורה הכתובה בשני הלוחות אשר הוריד להם משה לישראל, ולא זכו (לקבלה) ונשברו ונפלו, וזה גרם לאבוד בית ראשון ובית שני**].

ושמא יש לומר שלזה התכוון קהלת באמרו (קהלת א, ז') **כָּל הַנְּחָלִים הֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינָנוּ מְלֵא**.

כל הנחלים - כולל הנחל היורד מן ההר - הולכים אל הים, והים איננו מתמלא מהם, **שאיין סוף לצער השכינה בעבור צערם של ישראל**.

לעומקו של מקרא עקב

של ישראל, וכן בזוה"ק הנ"ל זכרו רק ב' דמעות, ואילו בחגיגה הנ"ל ה: זכרו ג' דמעות.

אלא כפי שמביאה הגמרא בחגיגה שם דמעה אחת על חורבן ראשון ואחת על חורבן שני, והשלישית על ביטול תורה שנגרם עקב הגלות (כמסקנה שם). ולעולם הוי ב' דמעות על צער השכינה וישראל. והשלישית **כתוצאה** מכך על ביטול תורה.

והם הם הדברים של עקב אשר תשמעון והיה אם לא תשמעון. שלא סוף דבר שיקבלו עונשם על מה שעשו, אלא עוד נידונים ח"ו על עוון ביטול תורה. שכנגדה הדמעה השלישית.

ואם כן יש לבאר מה בין עקב לבחוקותי שבשני המקומות יש תביעה על ביטולה של תורה.

וייש לומר על דרך הפשט שבפרשת בחוקותי הקפיד הקב"ה על **העמל** בתורה, וכפי שפירש רש"י שם שתהיו **עמלים בתורה**. וכאן הקפיד הכתוב על **מצוות** התורה שאדם דש בעקביו.

של ויסע ויבא ויט, שהם כולם שמות של רחמים (בשלה יד, יט-כא' ולפי שיטה ג' כמבואר בלעומקו של מקרא פר' בשלה)

וזה שכתוב וְאַשְׁלַךְ אֶת-עַפְרוֹ אֶל-
הַנַּחַל הַיַּרְדֵּן מִן-הַהָר.

והיינו נבואתו של ישעיהו הנביא הֲיֵן אֲרֵאֱלִים צַעֲקוּ חֲצֵה מְלֶאכֵי שְׁלֹם מֶר יִבְכְּיוּ. וכמובא בתיקוני זוהר הנ"ל שממעשה העגל ושבירת שני הלוחות, נחרבו שני בתי מקדש. זה שתירצה הגמ' כדלעיל **שאני חרבן בית המקדש** דאפילו **מלאכי שלום** בכו.

ותיקונו של נחל הדמעות הוא נחל השמחה של עבודת ה' היוצא מר"ת **נפשנו חכתה לה'**, עד אשר יורד שפע של רחמים מן השמים כראשי תיבות של **נוצר חסד לאלפים**.

(כמבואר בפירוט בלעומקו של מקרא פר' חקת על פי האוהב ישראל מאפטא).

ובשימת לב, בגמרא בחגיגה הנ"ל [ה:], מובא כי ג' דמעות הוי.

ולכאורה צריך ליתן ביאור מדוע במסכת ברכות הנ"ל נט. מובא כי הקב"ה מוריד רק ב' דמעות על צערן

לעומקו של מקרא עקב

וַיִּקְפֹּד בַּמְהֵרָה לַנַּחַל דַּמְעוֹת שֶׁל שִׂמְחָה לַעֲתִיד לְבֹא עֵת יַעֲשׂוּ כֹּלֵם רְצוֹנָו שֶׁל מְקוֹם וּשְׂמַחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים, וְכֹשֶׁם שֶׁיֵּרֵד הַנַּחַל מִן הַהַר מֵתוֹךְ צֶעַר הַשְּׂכִינָה, כֵּן יֵרֵד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי עַל הַהַר מֵתוֹךְ חֲדוֹת הַשְּׂכִינָה עֵת יִתְקִיִּים בְּנוּ וּמְלֵאָה הָאָרֶץ דַּעָה אֶת ה' כְּמִים לַיָּם מְכֻסִּים.

דַּרְשַׁת שְׂאֵל וּמְצִיָּה

וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מְעַמְּךָ כִּי אִם-לִירָאָה אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּכָל-דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לִבְבְּךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ [י,יב]

אִמַּר ר' חֲנִינָא [בְּרֻכּוֹת ל:ג:] הַכֹּל בִּיְדֵי שָׁמַיִם חוּץ מִירַאת שָׁמַיִם. שְׂנֵאִמַּר מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שְׂאֵל מְעַמְּךָ כִּי אִם-לִירָאָה. וְכוּוֹנְתוּ בְּזֶה, מְכִיּוֹן שֶׁהוּא שׂוֹאֵל מְעַמְּךָ לִיתֵן לוֹ יְרַאת שָׁמַיִם שֶׁלְךָ, הֲרֵי זֶה לְכַאוּרָה אֵינּוּ בִּידוֹ, וְלִכְּנֹן

וּלְעוֹמְקוֹ שֶׁל מְקָרָא וְעַל דֶּרֶךְ הַמוֹסֵר, יֵשׁ לוֹמַר שֶׁעָשָׂה אֶת פְּרִשְׁת עֵקֵב כְּעֵין סְנִיף לְפְרִשְׁת בַּחוּקוֹתֵי, שֶׁגַּם בַּעֲמַל הַתּוֹרָה שְׂכָל מְלֵא בֵּה הִיא מְצוּוֹה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, גַּם בֵּה יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאֵדָם דַּשׁ בַּעֲקִבּוֹ. וּבֵא לְחַדֵּשׁ לָנוּ שֶׁהַבְּרָכָה תַּחֲוֹל עַל מִי שֶׁלּוֹמֵד בְּלִי לְפִסּוּחַ עַל דְּבָרִים שְׂאֵדָם דַּשׁ בַּעֲקִבּוֹ. וְכֹל אַחַד וְאַחַד לְפִי כּוּחוֹ וְאֵדָם יוֹדַע צֶרֶת נַפְשׁוֹ הֵיכֵן הוּא מְדַלֵּג בְּלִימוּדוֹ וְהֵיכֵן לֹא. לִכֵּן חֲדַשׁ בְּפִרְשַׁתְנוּ עֵקֵב שְׂמִצּוֹת שְׂאֵדָם דַּשׁ בַּעֲקִבּוֹ הֵם גַּם עַל הַעֲמַל בַּתּוֹרָה.

וְזוֹ הַדְּמַעָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁהִיא יוֹרְדָה עַל בֵּיטוֹל תּוֹרָה, רְמוּזָה הִיא בְּמֵלֶה עֵקֵב. שְׂכֵן עַק"ב בְּגִימְטְרִיָּה קֶטְנָה הוּי אַחַת. [ע=7, ק=1, ב=2, יחד 10 שֶׁהֵן 1].

וְהֵן הֵן הַדְּמַעוֹת שֶׁל הַנַּחַל הַיּוֹרֵד מִן הַהַר. שְׁתֵּים שֶׁהֵן צֶעַר הַשְּׂכִינָה עַל שְׁנֵי בְּתֵי מְקָדָשׁ וְעוֹד אַחַת שֶׁהִיא צֶעַר הַשְּׂכִינָה עַל בֵּיטוֹל תּוֹרָה.

וּלְעוֹמְתָן דַּמְעוֹת שֶׁל שִׂמְחָה, כְּפִי שְׂפִירַשׁ אוֹה"ח ה'ק' שְׂתִיבַת וְהִיא תוֹרָה עַל לְשׁוֹן שִׂמְחָה.

לעומקו של מקרא עקב

הוא שואל מעמך, כי זה תלוי בבחירת האדם.

ואכן, לאחר שהאדם יבחר ביראת שמים, רק אז אפשר **לצוותו על האהבה** וההליכה בדרכיו. וכך יהיה מובנו של הפסוק: **וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם-לְיִרְאָה אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ [ועל ידי יראה זו שתקבל על עצמך אני מצורך]** לְלַכֵּת בְּכָל-דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וּלְעִבְדוֹ אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ [י,יב]

וכן הוא בפרשה ראשונה של ק"ש בפרשת אתחנן. בתחילה האדם מקבל על עצמו **עול יראת ה'** ומלכות שמים באומרו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא גם מצד קבלת עול יראת שמים, ורק לאחר מכן יכול לבוא **הציווי "ואהבת את ה' אלקיך וגו"**.

וכן הוא בפרשה שניה של ק"ש, לאחר שקבל על עצמו יראת שמים באומרו **והיה אם שמע תשמעו**, לאחר זאת יכול לקבל **הציווי של אַנְכִי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם**.

ומובא בספרים הק' שמידת האהבה והיראה הן שתי מידות הנמשכות זו מזו. ומידת היראה היא אמצעי להגיע

אינו **מצורך על הדבר**. אלא יראת שמים היא מרעותא דלבא מרצון לבך. וכמבקש הוא מן האדם [משלי כג,כו'] **תְּנֵה כְּנִי לְבָךְ לִי**.

ואם כן יש לשאול, מדוע במידת היראה אמר **שואל מעמך**, ובמידת האהבה אמר **מִצְוָה**, כמובא בפרשה שניה של ק"ש וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֶנְכִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם וגו', והרי גם אהבת ה' כלולה בפסוק של היראה הנ"ל: **וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֶךָ כִּי אִם-לְיִרְאָה אֶת-ה' אֱלֹהֶיךָ וגו' וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ** [י,יב] ומדוע יחלק ר' חנינא בין יראה ובין אהבה, שהיראה לא בידי שמים והאהבה כן בידי שמים עד שיצווה עליה!

ולעומקו של מקרא ועל דרך האמונה יש לומר שר' חנינא דייק בפסוק:

מה ה' אלקיך שואל מעמך **כִּי אִם** ליראה. **כי אם**, בא למעט את כל שאר הפסוק. וכל שאר הפסוק אינו שואל מעמך אלא מצורך. ורק יראת שמים

לעומקו של מקרא עקב

באדם, מתוך התבוננות. לכן זה תלוי בהאדם.

אבל יראת שמים של יראת העונש הנקראת יראה תתאה ובפי המהרש"א נקראת יראה טבעית - עליה אומר המהרש"א שהיא קצת בידי שמים, שמיראו בעונשם של אחרים [ברכות לג:]. ובראות האדם שאנשים נענשים נכנסת יראת העונש בלבו. ויוצא איפוא שזו יראת שמים **שכן בידי שמים**. אבל יראת הרוממות שבאה מתוך התבוננות שכלית, שמתפעל האדם מגודל ההשגחה האלקית על ברואיו, זו יראת שמים שמסורה לאדם. ולא בידי שמים. וכשנרכשת על ידי האדם, ממילא אז אפשר **לצוותו על אהבת ה'!**

ומעתה:

כיון שיראה תתאה [נמוכה] של יראת העונש, בידה להביא לאהבה תתאה של אהבת השכר, זו לא האהבה שמצווה עליה הקב"ה כי אינה בכל לבבכם ובכל נפשכם. אולם **אהבת הרוממות** שבאה מתוך **יראת הרוממות**, הבאה מתוך התבוננות במעשה הבריאה, עליה יצווה הקב"ה בכל מקום.

למידת האהבה. ואשר על כן הסיפא של **יראה** היא הרישא של **אהבה**, ויהיה ערך הדברים **יראהבה**. והיות **האהבה** התכלית הנרצית, נאמר בה **מצווה**. והיות **היראה** ההדרגה להגיע לאהבה נאמר בה **שאלה**.

מעתה:

כאשר האדם מגיע בעצמו ליראת שמים, **ממילא** רק אז אפשר **לצוותו** ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו ולעבדו בכל לב ונפש. רק התנאי של יראת שמים צריך להתקיים בידי האדם.

והווינו בה, באיזה יראת שמים מדבר הכתוב. שהרי מצאנו שני סוגים של יראת שמים. האחד יראת שמים תתאה, נמוכה של יראת העונש, שהאדם ירא מלעבור עבירה בגלל עונשה, או האם ביראת שמים עליונה של **רוממות** מדבר הכתוב. יראת שמים כזו באה מתוך התבוננות של האדם במעשה הבריאה. ומתוך התפעלותו ממעשה הבריאה ירא פן יעבור עבירה ויפגע ח"ו כביכול בקדושה העליונה.

ומפרש המהרש"א במסכת ברכות הנ"ל, כי זו היראת שמים אשר תלויה

לעומקו של מקרא עקב

הרוממות אשר תביא את הירא למידת
האהבה והחסד של אברהם אבינו היא
אהבת הרוממות בעולם האצילות בה
שולט השם הק' ע"ב והוא שם של
מילוי יודי"ן יודי"ן
יו"ד ה"י וי"ו ה"י

שהוא בגימטריא ע"ב. והוא שם
בפני עצמו, ואינו שייך לשבעים
ושתים שמות שבפרשת בשלח
שנקראים גם הם ע"ב שמות על שם
שהם 72 שמות, כדלקמן.

אלא שם זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י הוא
שם השולט בעולם האצילות, והוא
כנגד אברהם הנקרא בפי הנביא
ישעיהו [מא,ח'] אַבְרָהָם אֱהִי,
وهוא כנגד אהבת הרוממות. ועל כך
מצוה אותנו הקב"ה, על אהבה כזו של
אברהם אבינו, שבאה מתוך יראת
שמים של יעקב אבינו.

וכשם שיראה מביאה לדרגת אהבה
כנ"ל, כן מידת יו"ד ה"א וא"ו ה"א
שהיא יראתו של יעקב אבינו, מביאה
לדרגת יו"ד ה"י וי"ו ה"י שהיא
דרגת האהבה של אברהם אבינו.

ועל דרך המוסר, נאמר, מֶה ה'
אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֹד, את מידת הענוה

ועל דרך הסוד, יראת הרוממות
למדנו מיעקב אבינו, [ויצא כח,יז']
וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מֶה-בְּנִרְאָה הַמָּקוֹם הַזֶּה
וּגו'. ויעקב אבינו הוא כנגד עולם
היצירה, שהשם הקדוש השולט בו
הוא שם יהו"ה במילוי אלפי"ן, כזה:

יו"ד ה"א וא"ו ה"א ,
בגימטריא מ"ה, ארבעים וחמש. הוא
הנקרא שם מ"ה, שהיה על דל
שפתיו של יעקב אבינו בהתעוררו
משנתו: מֶה-בְּנִרְאָה הַמָּקוֹם הַזֶּה

היא מידתו של יעקב אבינו, שהוא
כנגד עולם היצירה ושהוא כנגד עולם
היראה. לכן פונה משה רבנו ואומר
לעם ישראל: וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מֶה ה'
אֱלֹהֶיךָ שֶׁאֵל מַעֲמֹד פִּי אִם-לִירְאָה
וּגו'. (י,יב).

ויהיה פירושו בדרך הצח:
ששואל הוא מעמך את מידת המ"ה,
הוא שם מ"ה הק', היוצא מן
הגימטריה של השם השולט בעולם
היצירה, והוא השם יו"ד ה"א וא"ו
ה"א [גימטריה 45] והיא מידתו של
יעקב אבינו אשר אמר מֶה נורא
המקום הזה, היא מידת יראת

לעומקו של מקרא עקב

לכן אמר מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה. ורצונו לומר, קבל עליך יראת שמים והפקד אותם להיות שמורים אצלי לבלתי תחטא.

ואשר על כן הרי השואל **מְצוּנָה** על המשאיל **לאהבה** לשואל, ולהפקיד יראתו שלימה אצל השואל שלא יתחייב בעבורו. ולכן מחד הוא **שואל** מעמך את היראת שמים שלך, ומאידיך הוא **מצווה** אותך על אהבתו. כדי שתהא היראת שמים שלך שמורה ומופקדת אצלו ללא פגם. וכלשון הרמב"ם בהלכות תשובה פרק ב הלכה ג: **וייעזר עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם**. והוא מכה אומרו מה ה' אלקיך שואל מעמך. שהקב"ה, כביכול, **שואלו** לאדם בכל רגע ורגע, על היראת שמים המופקדת אצלו, ומאידיך - **מצווהו** בכל עת על אהבתו והליכתו בדרכיו ועל עבודתו, כדי שלא יפגם פקדונו. וכך נמצא הפקדון שלם גם אצל המשאיל וגם אצל השואל, המצווהו על אהבתו ועל הליכותיו ועל עבודתו.

הוא שואל מעמך, מידת ה"ונחנו מה", ואם תאמר הרי זו מידתו של משה רבנו הענו מכל אדם ואיך נגיע להדרגה זו, על כך ייאמר, הרי הוא שואל רק את ה**עֶקֶב** של מידת הענוה, והיא ה**יראה** שנאמר **עקב ענוה יראת ה'**. לכן אמר הכתוב **מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׂאֵל מֵעַמְּךָ כִּי אִם-לְיִרְאָה** לטוב לך ולהביאך גם למדת הענוה. ומידת הענוה, היא הדרך המובילה את הירא למידת האהבה, לקיים הציווי האלקי של אהבת ה'.

ועוד על דרך הצח

יצוה השואל למשאיל שלא יחייבו באונסין

בעניין **שואל ומצווה**: הכתיב כביכול הקב"ה על עצמו **דיני שומרים** שנתנן בהר סיני. ובאומרו מה ה' אלקיך **שואל** מעמך, קבל על עצמו כביכול דיני שואל. ובהיות השואל חייב בכל, גם באונסין כביכול, קבל על עצמו להיות שואל מעמך רק ענייני היראת שמים שלך. לא שהוא צריך להם, ח"ו, אלא להיות מופקדים אצלו שלא תחטא בהם.

לעומקו של מקרא עקב

אֶרֶץ אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ
תְּמִיד עֵינַי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּהַ מְרֻשִׁית
הַשָּׁנָה וְעַד אַתְרֵית שָׁנָה: (יא, יב')

יש ליתן טעם לאומרו מְרֻשִׁית וְעַד
אַתְרֵית לאחר שכבר אמר תְּמִיד.
ועל דרך האמונה והמוסר יש לומר
שרצה לְלַמֵּד בזה, שאמונה בהשגחת ה'
איננה נבחנת לפרקים, אלא במכלול
הדברים, מראשית ועד אחרית.
במכלול ובהתמדה. וכשם שתמיד עיני
ה' אלקיך בה, כן תקיים שיויתי ה'
לנגדי תמיד.

ואשר על כן אמר מְרֻשִׁית חסר א',
לומר לך שגם אם אינו רואה בחוש
את הנסים, והכל מתנהל לכאורה על
פי דרך הטבע, ואשר על כן כתיב
חסר א', המורה על אלופו של עולם
בהעלם, גם אז עליו להאמין בהשגחת
ה' אשר עינו על יראיו, ובכך יזכה
לראות ההשגחה בחוש.

לעומקו של מקרא עקב

רמזי שמות ע"ב בפרשת והיה אם שמוע

בהקדים לשמות ע"ב בפרשת והיה אם שמוע, יש לחזור על הראשונות, למקור שמות ע"ב בכללם. ע"ב שמות הם מג' פסוקים בפרשת בשלח, פרק י"ד פס' י"ט, כ', כ"א. ונקראים על שם תחילת הפסוקים ויסע ויבא ויט. ואלו הם הפסוקים:

א. ויִסַּע מִלֶּאֶד הָאֱלֹהִים הַהַלֵּף לְפָנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עִמּוֹד הָעֵנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם (יד, יט')

ב. וַיָּבֹא בֵּין | מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֵנָן וְהַחֹשֶׁךְ וַיָּאָר אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-קָרַב זָה אֶל-זָה כָּל-הַלַּיְלָה (יד, כ')

ג. וַיֵּט מַגֵּשָׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיִּוָּלֶךְ י'ה'ו'ה' אֶת-הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֲזָה כָּל-הַלַּיְלָה וַיַּשְׁם אֶת-הַיָּם לְחֲרָבָה וַיִּבְקְעוּ הַיָּמִים (יד, כא')

בכל פסוק מהשלשה יש ע"ב מלים.

ונכתבין זה למטה מזה, כאשר הפסוק האמצעי נכתב הפוך, משמאל לימין. כזה:

ו י ס ס ע מ ל א ד ה א ל ק י מ ה ה ל ה ל פ נ י מ ח נ ה י ש ר א ל ו י ל ל ד ו נ ל ד מ א ח ר י ה מ ו י ס ס ע ע מ מ ד ה ע נ נ מ פ נ י ה מ ו י ע מ ד מ א ח ר י ה מ ה ל י ל כ ה ל א ה ז ב ר ק א ל ו ה ל י ל ה ת א ר א י ו ד ש ח ה ו ו נ ע ה י ה י ו ל א ר ש י ה נ ח מ ו י ב ו פ י ר צ מ ה נ ח מ ו י ב א ב י ו ו י ט מ ג ש ה א ת ד ע ל ה י מ ו י ל ד י ה 'ו'ה' א ת ה י מ ב ר ו ח ק ד י מ ע ז ה ל כ ל ה ל ל י ל ה ו י ש מ א ת ח ר ב ה ו י ב ק ע ו ה י מ י מ

ולכשתקרא את האותיות הראשונות מלמעלה למטה תקבל את השם: והו. ואחריהן: ילי. וכן הלאה: סיט. עלמ. מהש. ללה. וכן הלאה 72 שמות של שלש שלש כל אחת. אלו הן ע"ב שמות. ואלו הם השמות היוצאים מן הפסוקים: והו ילי סיט עלמ מהש ללה אכא כהת הזי אלד לאו ההע יזל מבה הרי הקם לאו כלי לוו פהל נלך ייי מלה חהו נתה האא ירת שאה ריי אום לכב ושר יחו להח כוק מגד אני חעם רהע ייז ההה מיכ וול ילה סאל ערי עשל מיה והו דני החש עממ ננא גית מבה פוי נממ ייל הרח מצר ומב יהה ענו מחי דמב מנג איע חבו ראה יבם היי מומ

לעומקו של מקרא עקב

נממ ייל הרח מצר ומב
מְטֹר וְהֶאֱדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת

יהה ענו מחי דמב
יְבוּלָה וְאֲבָדְתֶם מְהֵרָה מַעַל

מנק איע חבו ראה
הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְהוָה

יבם היי מומ
נָתַן לָכֶם וְשִׁמְתֶם

והשתא דאתית להכי, לקיים גל עיני
ואביטה נפלאות מתורתך, לעומקו של
מקרא יש לראות כיצד שמות ע"ב
קשורים הם לפרשת והיה אם שמע
עצמה.

וכדיתפרשו אי אלה מקצת מן השמות:

כוונת וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ הוּא:
והו ילי סיט עלמ

ופירש רש"י: וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ בישן
תשמע בחדש.

ואשר על כן כוונת השמות והו ילי
סיט עלמ היא לבקש ישועה על
לימוד התורה. ומזכירין בתחילה את
השם הק' וְהוּא.

על פי הזוה"ק כל שם מע"ב שמות
מְכֹון כנגד תיבה אחת בפרשה ב' של
קריאת שמע. כזה:

והו ילי סיט עלמ מהש ללה
וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ תִשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי

אכא כהת הזי אלד לאו ההע
אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶנָה אֲתֶכֶם הַיּוֹם לְאֶתְרָהּ

יזל מבה הרי הקם לאו כלי
אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וְלִעֲבֹדוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם

לוו פהל גלך ייי מלה
וּבְכָל נַפְשְׁכֶם וְנַתַּתִּי מִטֹר אֲרֻצְכֶם

חוו נתה האא ירת שאה
בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקֹוֹשׁ וְאִסְפַּת דְּגָגָה

ריי אום לכב ושר יחו
וְתִירֶשֶׁה וַיִּצְהַרְרָה וְנַתַּתִּי עֵשׂוֹב בְּשֹׁדֶה

להח כוק מנד אני
לְבַהֲמִתְּךָ וְאֲכַלְתָּ וְשִׁבַּעַת הַשְּׁמֵרִי

חעם רהע ייז ההה מיכ
לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם וְסָרְתֶם

וול ילה סאל ערי
וְעַבְדְתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם

עשל מיה והו דני החש
לָהֶם וְתָרָה אַף ה' בְּכֶם
עממ בנא נית מבה פוי
וְעֲצַר אֵת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה

לעומקו של מקרא עקב

כנגד שני שמות אשר שרש אחד להם הוא שרש **הענוה** והן **משה** רבנו ו**הלל** נשיא ישראל. והם בהיפוך אותיות **מהש** **ללה**. וכוננת השמות כאן שעל ידי **התבטלות כלפי עשיית המצוות** אפשר להגיע **לשער הענוה** של משה רבנו והלל הנשיא.

כווננת **וְלַעֲבָדוֹ** הוא השם "הקם"
וכוננת **לְבַבְכֶם** הוא השם "כלי"

וירמוז בזה מה היא **עבודה שבלב** זו היא **תפילה**, כאשר **הלב** הוא **הכלי לתקומת התפילה**, היא **קמה ועומדת** לפני כסא הכבוד ע"י השמות **הק' הקם כלי**.

וכן **ליוו** השמות **הק' לוו** **פהל** את התפילה בעלותה השמימה, ואשר על כן הן כוונות המלים **וּבְכַל נַפְשְׁכֶם** - **לוו פהל** וידרשו שמותם: **לוו** שמלווה את התפילה **פהל** הוא ר"ת **פה הלוחש**, **ויחד מלווים את התפילה** בדרכה השמימה להגן עליה מפני חיזונים ומקטרגים.

וכן כוונות **וְנִתְּתִי עֹשֵׁב** **בְּשֹׁדֶךְ**
הן: לכב ושר יחו

הוא השם הק' אשר פונים בו סובבי מזבח אל ה' לישועה, כפי המשנה במסכת סוכה: (פרק ד משנה ה) **בְּכָל יוֹם מְקִיפִין אֶת הַמִּזְבֵּחַ פְּעַם אַחַת, וְאוֹמְרִים, אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא, אָנָּה ה' הַצְּלִיקָה נָּא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אָנֹכִי וְהוֹ הוֹשִׁיעָה נָּא.**

והכוונה שיושיענו בלימוד התורה **הק'** לשמוע **בְּחֻדְשׁ כְּבִישׁוֹן**, ולהגיע **לנ'** שערי תורה הוא בגימטריה מנין **ילי**, הוא השם **הק'** **ילי** המאזרנו חיל להגיע לשער הנו"ן, כמובא בשער הכוונות בשם האר"י **הק'** כי שם זה מעלה את הנשמות מעולם העשייה והכוונה שמעלה אותן אל עולם האצילות עד שער הנו"ן, ויוצא מסופי תיבות של אשירה לה' **כי גמל עלי**. ואין לך גמול טוב מזה ללומדי התורה להיוושע ע"י השם **הק' ילי**. ועל ידי לימוד התורה **הק' אפשר לת"ח להסיט את העולם** לכיוון החסד והרחמים, והם שני השמות **סיט** **עלם**.

כוונת **אֶל מִצְוֹתַי** הן השמות **הק' מהש ללה**.

ומובא באוהב ישראל מאפטא שהם

לעומקו של מקרא עקב

כוק **מנד**. **כוק** הוא ר"ת **כביר** וקדוש, **מנד** הוא השם הק' המזכה אותו לראות **במנד** ראשו כביכול של הקב"ה, ככתוב ונענע לי בראשו, קמ"ל שלא תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. (ברכות ז.) שעל ידי תפילה זכה ותמה הוא מתעלה לדרגת **כביר** וקדוש וזוכה **למנד** ראש של **אל כביר לא ימאס תפילת קדושים**.

כוונת ה**שְׁמְרֵי** הוא השם הק' **אני**, וכדלעיל שבו מבקשים סובבי מזבח ישועה באומרם **אני** והו הושיעה נא. ומובא בשערי אורה שהוא השם הק' **אני** המוציא את השגחת ה' אל הפועל כאן בעולם העשייה. ואשר על כן כוונתו כאן שאנו מבקשים עזרת ה' בהופעת **אני** לעזור לנו להישמר כהמשך הפסוק **אֲנִי יִפְתָּה לְבַבְכֶם**.

וכוונת **לְבַבְכֶם** האמור כאן הוא השם הק' **ההה**, הנשלח לשומרנו מפני יגון ו**אנחה**, שלא תשמע אנחת לבבנו **ההה**, ובצירוף עם כוונת המלה **מטר** דלעיל, שהיא השם הק' **י**, שהוא מקור הברכה **להוריד לנו רחמיו כמטר**, הרי יחד הם **ייההה** שהם י'ה כפול שלש, לרמז על הפסוק כי ב **יה** ה' צור עולמים, שהוא צר ויוצר את

לכב - שברכת ה**נתינה** תהיה **בכל**, ו**שר** - שהנתינה תהיה בשמחה ובשירה **כשירת העשבים**, יחו - הוא השם הק' הממונה על יחוד וקדושה ר"ת יח"ו.

ועל דרך הצח ירמוז **עשב** לדברי דוד המלך בתהלים (נה, יח') **ערב** ובקר ו**צהרים** אשיחה ואהמה, והיינו **ע'ש'ב'**, **ע'** ערב, **ש'** צהרים (כנגד שמש), **ב'** בקר, אשיחה ואהמה כנגד השם הק' **יְשֵׁר**. ונקרא **ושר** בו' החיבור שהוא שר ושר ושר ושר, וכשם שהתפילה לא תהיה מופסקת לעולם, כי עליה עומד העולם, כן זו המנגינה לא תהא מופסקת ולא תהא מוחלפת, היא **שירת המלאכים** המלווים את מרחשי שפוותיהו דישראל לאביהם שבשמים בכל עת.

ואשר על כן כוונות ע"ב במלים

לְבַבְכֶם וְאֶכְלֶתָּ וְשָׁבַעְתָּ, הן: להח כוק מנד.

שעל ידי כח שירת התפילה מתעלה המתפלל מְדַרְגָת בהמיות על ידי השם הק' **להת**, שהופך אותו ל**היות חלק** ממעל, והן ר"ת **לה"ח** ומתקיים בו **וְאֶכְלֶתָּ וְשָׁבַעְתָּ** שכוונותיהן הן:

לעומקו של מקרא עקב

היינו עקב תמורת עקב. עקב של רגלכם תמורת עקב תשמעון.

ובזה ינתן טעם לאמרו פאשר דבר לכם. היכן דבר לכם, בתחילת הפרשה באמרו וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן וּגו' על הַאֲדָמָה אֲשֶׁר-נִשְׁפַּע לְאַבְרָהָם לְתַת לָךְ.

ובזה ינתן גם טעם מדוע יצטרכו גם מדרך כף רגל וגם שבועת האבות. שעל ידי מדרך כף רגלכם יש לשבועה לאבות על מה לחול.

בכל ענייני הקונטרס ניתן לפנות
לשל': 052-7675895
גור-אריה צור
מודיעין עילית
ניתן להצטרף לתפוצת מייל
דוא"ל:
leshem895@gmail.com

העולמים, עולם הזה ועולם הבא ומחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית, ג' פעמים ביום על ידי תפילתנו.

ואשר על כן השם האחרון החותם את ע"ב השמות, הוא מומ, המכוון כנגד המלה וְשִׁמְתֶם, שהוא ממונה על שימיה תמה של יהלום התפילה ללא מום בכתר העליון. ככתוב כולך יפה רעייתי ומום אין בך. וכאמרו כולך יפה תפילתי. ותפילה ממקור האמונה נקרא רעיה, ככתוב וְרַעְיָה אֲמוֹנָה, (תהלים לז,ג), שאמונת התפילה הרועה באחו, באחוה של תפילה בצבור, מגיעה עד כסא הכבוד. והיא השימה התמה האמורה בעניין. וְשִׁמְתֶם.

לא-ויתצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן | ה' אלהיכם על-פני כל-הארץ אשר תדרכו-בה פאשר דבר לכם: (יא,כה)

אשר תדרכו-בה. כאן נעץ הכתוב סופה של הפרשה בתחילתה, כנ"ל, שנאמר וְהָיָה | עֲקֵב תִּשְׁמְעוּן וּגו'.